

UREDNIŠTVO IN UPRAVA:
Videm, Via G. Mazzini št. 10/I.
Tel. 33-46 — Poštni predal (Ca-
sella postale) Videm 186. —
Poštni čekovni račun (Conto
corr. post.): Videm, št. 24/7418.

MATAJUR

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

NAROČNINA:

Za Italijo: polletna 300 lir —
letna 500 lir — Za inozemstvo:
polletna 600 lir — letna 1000 lir
— Oglasi po dogovoru.
Posamezna številka 25 lir

Leto VII. — Štev. 17 (139)

UDINE, 1. - 15. NOVEMBRA 1956

Izhaja vsakih 15 dni

OBČNI ZBOR PROSVETNEGA DRUŠTVA „IVAN TRINKO“

Skupna borba beneških Slovencev na gospodarskem in kulturnem področju

Edino z lastnimi izobraženci bo zajamčen kulturni, socialni in tudi gospodarski razvoj Beneške Slovenije. Ustanovitev in nemoten razvoj slovenskega šolstva osnovna zahteva našega prebivalstva

V nedeljo 21. oktobra je imelo prosvetno društvo »Ivan Trinko« svoj 2. redni občni zbor, katerega so se udeležili delegati iz vseh krajev Beneške Slovenije, zastopniki iz Gorice in Trsta. Zborovalce je pozdravil Izidor Predan, ki je poudaril pomen ustanovitve društva pred letom dni. Nato je govoril o namenih društva. »Društvo mora buditi narodno zavest pri beneških Slovencih, oživiti kulturno življenje med rojaki itd. Vse to ni lahka stvar, toda ustanovitelji društva so pogumno krenili na pot, ki ne bo kratka in niti lahka. Mlada generacija, ki bi lahko največ doprinesla na prosvetnem področju, se mora boriti za svoj obstoj v raznih deželah sveta in tako se je moral tudi pevski zbor iz Grmeka, ki je dosegel že lepe uspehe, raziti, ker so morali mnogi pevci v tujino, da prežive sebe in svojo družino.

Izidor Predan se je nato obrnil do prisotnih dijakov, na katerih leži velika naloga, da dokažejo staršem in ostali mladini vrednost slovenske šole in slovenske kulture, ki mora postati bližja vsakemu beneškemu Slovincu. Tega se mora zavedati vsak član društva; boriti se mora za kulturne pravice, ki pripadajo beneškim Slovincem po naravnem pravu. »Te naše svete borbe — je nadaljeval Predan — ne sme nobeden od nas sramovati, kajti boriti se za neko pravico, ni bil in niti ne bo nikoli zločin. Niti ne zaničujemo jezikov in kulture drugih narodov, a kakor spoštujemo mi druge, hočemo, da tudi drugi spoštujejo nas, naš jezik in našo kulturo.

Nadaljeval je, da se je treba odločno lotiti dela, ki stoji pred člane in to s poštenostjo. »Čim bolj bomo opravili postavljene naloge« je dejal govornik »tem bolj se bomo obdolžili spominu človeka, katerega ime nosi društvo«.

Nato je imel referat Vojmir Tedoldi, ki je opisal težavno zgodovino beneških Slovencev pod raznimi gospodarji, ki so vedno napačno mislili, da zaostali gorski narod nima nikakršnih želja po pravici v politiki, kulturni izobrazbi in v gospodarstvu, zato so pustili ljudstvo v temi, zadovoljni le z njihovim krvnim in denarnim davkom. Posledica takega ravnanja oblasti je bila seveda kulturna zaostalost beneških Slovencev.

Nepismenih je med našimi še vedno več kot 2.000 oseb. Takih, ki so hoditi v šolo le kako leto in se znaajo komaj podpisati, je okoli 4.000. Takih, ki so končali osnovno šolo je kakih 16.500. To so računi za prebivalstvo od 6 let dalje, ki šteje 35.000 ljudi! Na večje pomanjkanje šolske izobrazbe je v občinah: Režija, Podbošec, Sovodnje in Sv. Lenart. V vseh občinah pa je nepismenih in brez šolskega sprichevala več kot 6.000. Te številke dajo človeku, ki mu je narodova usoda količjak pri srcu, precej misliti. Opisano stanje je naravana posledica pomanjkanja osnovnega šolstva v materinem jeziku.

»Prve, edine in zadnje slovenske ljudske šole so se otvorile v Beneški Sloveniji le za časa narodnoosvobodilne borbe. Osnovne šole v italijanskem jeziku sicer delujejo v naših krajih, a so v tako žalostnem stanju, da izobrazbe ne dvignejo, ali pa delujejo celo kot potuljevalnice. O našem srednjem šolstvu ni govora. Učiteljske v špetru in nekaj strokovnih tečajev je prej v politični službi, kot pa v prospeh narodove izobrazbe. Nekaj več kot 350 oseb ima v naši deželi nižjo srednjo šolo, nekaj več kot 300 pa višjo srednješolsko izobrazbo. Vse to so si kljub oviram in celo strahovanju morali polskati dijaki na slovenskih srednjih šolah v Gorici ali Trstu, drugi

pa na italijanskih šolah. Ti slednji pa dostikrat izgubijo stik s svojim narodom, zato ostanejo beneški Slovenci brez izobrazencev z višjo izobrazbo, kar razumljivo vpliva na splošno nižanje kulturne ravni ljudstva.«

Vojmir Tedoldi je nato govoril o pomanjkanju prosvetnega delovanja v Beneški Sloveniji, ki se je občutilo le v narodnoosvobodilni vojni, potem pa je prenehalo in so le redki posamezniki kljub neverjetnim oviram skušali obdržati narodni duh. Zbrali so se in ustanovili prosvetno društvo »Ivan Trinko«. Vendar to društvo še ni izpolnilo svoje glavne naloge: pogoniti poganjke povsod, kjer živi beneški Slovenec. Govornik je poudaril važno vlogo slovenskega tiska v Beneški Sloveniji;

slovenska tiskana beseda se je začela širiti s partizanskimi časopisi, po vojni pa se je pojavilo glasilo beneških Slovencev »Matajura«, katerega se je ljudstvo z veseljem ckenilo in je časopis dosegel že šesto leto svojega življenja.

Iz vsega kar je bilo nakazanega se po mnenju Tedoldija postavljajo na dnevni red važna vprašanja, ki jih je treba rešiti s skupnimi močmi. Predvsem še poleg zahtev, ki jih je ljudstvo Beneške Slovenije postavilo že na svojem prvem kongresu, ki je bil pred sedmimi leti v Cedadu, zahteva še naslednje:

1. Enakopravnost slovenskega jezika v vseh javnih uradih.

(Nadaljevanje na 2. strani)

Po zaslugah tudi pravice Beneškim Slovincem

Uradni list italijanske republike pogosto prinaša cele strani odlokov, s katerimi predsednik republike odlikuje vojake, ki so se izkazali v zadnji vojni s svojim junaštvom in drznimi akcijami. Pogosto nam letimo med stotinami odlikovancev na naše rojake iz Beneške Slovenije. To nas nič ne čudi, ker smo mi beneški Slovenci navajeni, da izpolnjujemo svoje dolžnosti do države v miru in v vojni. Vsi italijanski pisatelji in novinarji nas stalno hvalijo zaradi naše zvestobe do države in nas postavljajo za zgled ostalim državljanom: »Poglejte beneške Slovence! Nikdar niso imeli v svojih vrstah nobenega dezerterja.«

Zasluzeno nas hvalijo, ker smo tako vestni v izpolnjevanju svojih dolžnosti. Res pravi sinovi Italije! Toda kakor hitro pa samo izrazimo želje, da bi uživali tudi pravice, tako n. pr. narodnostne pravice, ker smo pač Slovenci s svojim posebnim narečjem, toda zmeraj slovenskim narečjem, nas že napadejo in zmerjajo, češ da smo protidržavni, tuji agenti in ne vemo kaj še vse. Mi, beneški Slovenci, ki posebno v stiski, v vojni zmeraj pokažemo, kako se je treba žrtvovati za domovino, naj bi bili po besedah italijanskih nacionalistov protidržavni element.

Predsednik republike on. Gronchi je letos 7. oktobra govoril v Trstu. Govoril je lepo in mirno, kratko, brez fraz, kot on zmeraj govori. Rekel je, da so nacionalizmi pokopani. Posebno nam beneškim Slovincem so šle predsednikove besede do srca, ker želimo, da bi tudi v Videmski pokrajini pokopali nacionalizme. Nacionalisti so tisti, ki ne dovoljujejo pripadnikom drugih narodnosti nobenih pravic, ki druge narode zmerjajo, če zahtevajo svoje pravice. Kar delajo z nami beneškimi Slovenci v Videmski pokrajini, je pravi nacionalizem starega kova. Od nas zahtevajo žrtve in dolžnosti in ko jih izpolnimo, nas tudi pohvalijo. Ko pa omenimo naše pravice, pa udarijo po nas.

Nacionalisti v Videmski pokrajini naštevajo v videmskem pokrajinskem svetu, da smo dali v prvi svetovni vojni čez dva tisoč mrtvih. Ker smo dali mi beneški Slovenci te žrtve, po njihovi nacionalistični pameti, nimamo pravice biti Slovenci in imeti kot Slovenci iste narodne pravice kot jih imajo vsi Italijani z vsemi narečji: Italijani italijanske narodne pravice, Slovenci slovenske narodne pravice. Ne! Oni, videmski nacionalisti zahtevajo, da mi kot veliki patrioti italijanske države, kot ti-

sti, ki dajemo, kadar je potreba, največ žrtve in krvi državi, ne smemo imeti niti najosnovnejših pravic, ki nam jih daje italijanska ustava.

Predsednik republike Gronchi je rekel še nekaj drugega. Rekel je, da mora Trst kot obmejno mesto zlivati v pravično ravnotežje težnje in tradicije različnih civilizacij. Ali zlivajo videmski nacionalisti, se sprašujemo, v pravično ravnotežje težnje in tradicije različnih civilizacij, naše slovenske in njihove italijanske. Sami pišejo in pravijo, da nočejo enakopravne pravičnosti in da ne bodo nikdar dopustili naših slovenskih kulturnih tradicij. Kljub stalnim našim žrtvam in zvestosti do države, so jim vse naše težnje in tradicije protidržavne. Ne more biti drugače, ker so nacionalisti in ne patrioti kot mi.

Mi smo za italijansko ustavo, mi smo s predsednikom države in za ustavno zakonitost.

Prinašamo iz ene same številke Uradnega lista odloke predsednika države o odlikovanjih beneških Slovincih za hrabrost na bojnem polju. Evo zaslug, kje so pravice?!

Križec za hrabrost.

1. Manzini Ernest, pok. Avgusta in Srigar Antonije, iz Špetra, letnik 1922, alpin. reg., bataljon »Cedad«.

2. Qualizza Stefan, pok. Ivana in Jurman Marije, iz Srednjega, letnik 1912, alpin. 8. alpin. reg., bataljon »Cedad«.

3. Jurman Alojz, od Alojzija in Vellissig Pierine, iz Sv. Lenarta, letnik 1921, alpin. 8. alpin. reg., bataljon »Cedad«.

V hudem boju je med prvimi napadel sovražne postojanke. S svojim pogumom je pripomogel, da se je uspešno končal tridnevni boj. Kasneje je napadal močnejše sile podprte s tanki in je izginil v boju.

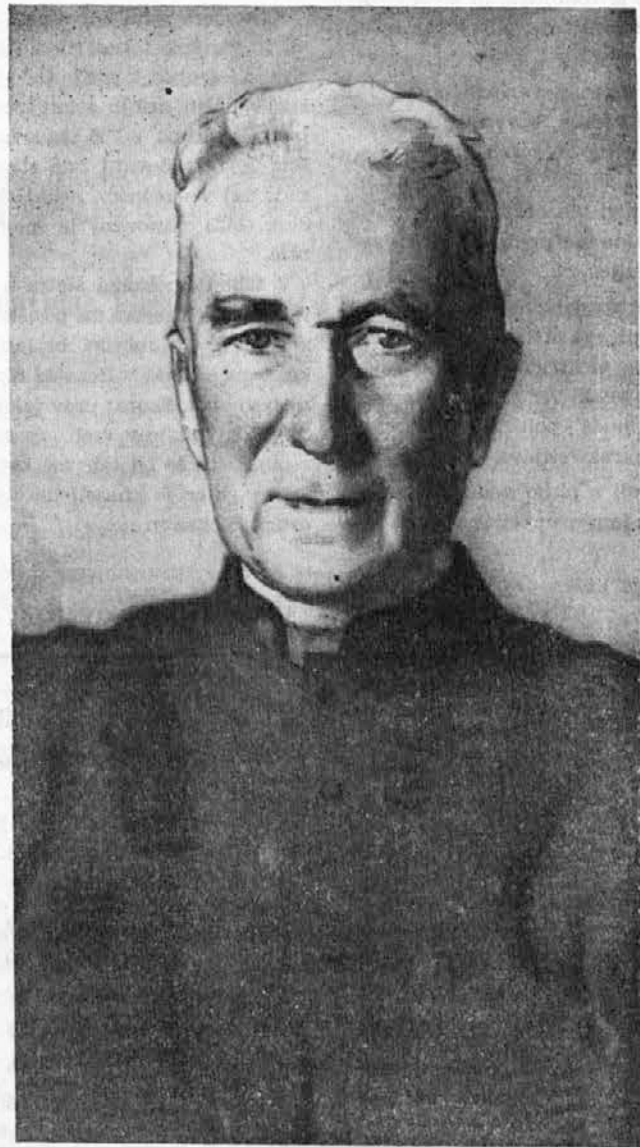
4. Rutar Danilo od Vincenza in Sdraulig Alojzije, iz Grmeka, letnik 1918, alpin. 8. alpin. reg., bataljon »Cedad«.

5. Corredig Anton od Antona in pok. Petric Kristine, iz Špetra, letnik 1910, alpin. 8. alpin. reg., bataljon »Cedad«.

6. Dugaro Marij, pok. Ivana in Lauretig Marije, iz Srednjega, letnik 1917, alpin. 8. alpin. reg., bataljon »Cedad«; kljub temu, da je bil dodeljen v krvavih bojih komandi bataljona, je zaprosil, da so ga poslali v bojno črto v oddelek. Tu se je izkazal v hudem ognju. Pri umikanju je prostovoljno sodeloval v tvegani akciji in nato izginil v bojnem metehu.

7. Simaz Peter, pok. Ivana in Mateligi

(Nadaljevanje na 2. strani)

6. kongres Krščanske demokracije

V drugi polovici septembra se je v Tridentu vršil 6. kongres Krščanske demokracije, največje stranke v državi, ker šteje 1 milijon 350.000 članov in približno 10 milijonov volilcev.

Na kongresu, ki je bil posebno važen za današnje politično življenje, v katerem je postalo vprašanje socialistične enotnosti realnost, na katero morajo vladajoči demokristjanski krogi računati, hoteli to ali ne, je imel glavno poročilo tajnik stranke Fanfani, ki pa v glavnem ni pokazal razumevanja na današnje stanje v državi in se je že iz njegovega govora lahko zaključilo, da kongres ne bo prinesel nikakršnega novega programa stranke za bodočnost, kljub akutnim problemom, predvsem socialne vsebine, ki so danes v deželi. Tudi Gonella, ki je bil med prvimi pomembnejšimi diskutanti na kongresu, je razočaral tako opazovalce, kakor predstavnike leve skupine v stranki, čeprav je še do včeraj veljal za nekaterega predstavnika te skupine. Zato pa je bil z odobravanjem sprejet od te skupine zastopnik mladih demokristjanov Granelli iz Milana ki je vodstvu očital, da ni izvedlo sklepov Neapoljskega kongresa in zaprlo na desno kar bi edino tako koristilo stranki in državi. To izvajanje mladega Granellija je nekako podprl tajnik CISP Pastore, ki je med redkimi diskutanti zavzel pozitivno stališče do socialistične enotnosti, ker je menil, da je ta zaželena in se je marsikje v Evropi pokazalo sodelovanje katoličanov s socialisti pomembno in koristno. Z druge strani pa so se ostro izražali predstavniki desne skupine v stranki, ki razumljivo nasprotujejo vsakemu poizkusu odprtja na levo; posebno strupena sta bila Andreotti in Pella.

Iz vsega poteka kongresa je bilo razvidno, da se na njemu niso obravnavali samo organizacijska vprašanja stranke, marveč, da je prišlo do razprave več ali manj perečih vprašanj italijanske notranje in zunanje politike. Glede notranje politike je

bilo kot je videti iz diskusije najbolj podčrtano vprašanje sodelovanja z bodočo enotno socialistično stranko in pa vprašanje gospodarske in socialne politike v državi. Vidni predstavniki »demokristične iniciative« se na srečo, kljub precej meglenim izjavam niso odrekli morebitnemu sodelovanju, čeprav se bo morala Krščanska demokracija prej odpovedati svojemu monopolizmu in imobilizmu v javnem življenju ker bo drugače ostala osamljena ali pa bo nedvomno zdrknila na desno. Medrazredni položaj ne bo mogla več dolgo obdržati, kajti vsakemu je jasno, da ni mogoče istočasno zastopati in zagovarjati interese delavcev in kapitalistov. Z ozirom na to osnovno vprašanje pa se je kongres končal brez konkretnih načrtov za bodočnost (čeprav so bili na njem prikazani številni problemi) ter zato ni zadovoljil nikogar, razen Fanfanija, ki bo ostal na vodstvu stranke vsaj še dve leti in vseh onih, ki se boje razvoja stranke in odstopa od njene dosedanje politike nekoristnega imobilizma.

Jugoslavija bo še prejela gospodarsko pomoč iz Amerike

Predsednik Eisenhower, ki je imel zadnje pooblastilo od Kongresa, je odločil, da bodo ZDA tudi v naslednjem letu dajale gospodarsko pomoč Jugoslaviji. Poročajo, da je v tem pogledu dal ugodno mnenje zlasti ameriški poslanik v Beogradu James W. Riddleberger. Eisenhowerjev ukrep sta pozdravila tudi »New York Times« in »N. Y. Herald Tribune«. Jugoslovanski državniki so zatrili, da se jugoslovanska politika nasproti ZDA ne bo menjala. Jugoslavija je za sožitje in sodelovanje med državami ne glede na njihovo notranjo vladavino in njihov gospodarski ustroj. Sklep ameriške vlade bo seveda ugodno vplival na gospodarski razvoj v Jugoslaviji.

Kako je v hišah Beneške Slovenije?

Le predobro poznamo naše hiše v Beneški Sloveniji. Redko kje je kaka nova rdeča streha in to bolj v dolini, blizu županstva ali nad kako botežo. Sicer so pa naše hiše skoraj vse zgodovinske, toliko so stare, črne in oskrbljene, da še stari ljudje ne pomnijo, kdaj je bil v njih zabiti kak žebelj ali pa zakrpljeno kako okno.

Podatki zadnjega ljudskega štetja z dne 4. novembra 1951 nam pa povedo tudi, v koliko hiš je napeljana električna razsvetljava, koliko hiš ima pitno vodo iz vodovoda in koliko iz vodnjaka, in koliko imamo po hišah stranišče ali pa — kar nekje za vogalom.

Izbrali smo deset slovenskih občin, ki tvorijo jedro Beneške Slovenije in ne še zraven narodnostno mešanih občin kot so n. pr. Prapотно, Fojda, Ahten ali pa Centa, ker leže centri teh občin že v furlanski nižini in zato ne predstavljajo prave Beneške slovenije.

Eno razveseljivo dejstvo smo ugotovili v podatkih ljudskega štetja. Od 10 slovenskih občin imajo električno napeljavo skoraj vse vasi po veliki večini hiš. Le v rezijski občini je še polovica stanovanj brez električne razsvetljave.

Slabše pa stoji s pitno vodo. Redka so stanovanja, ki imajo napeljano pitno vo-

do v hišo. Velik del stanovalcev more hoditi s škafi na fontano, še večji pa je naravnost brez pitne vode, ki jo morajo iskati nekje daleč po studenih. Od 5713 stanovanj je kar 1623 stanovanj sploh brez vsake vode, samo 258 stanovanj ima vodo napeljano v hišo, 991 stanovanj pa ima pitno vodo izven stanovanja. Po poročilu polkovnika Olivierija pred pokrajinskim svetom v Vidmu je bilo zgrajeno po vojni 86 manjših vodovodov, po podatkih ljudskega štetja pa je razvidno, da še slabo stojimo s pitno vodo v Beneški Sloveniji.

Kako je s stranišči v naši deželi, vemo mi in na žalost tudi tisti, ki pridejo k nam od drugod v goste. Cele vasi so ponekod v naših hribovskih sploh brez stranišča, 3077 stanovanj ima stranišča od zunaj: saj vemo kako, nekaj skupaj zbitih desk. 1623 stanovanj je sploh brez stranišča.

V tabeli ljudskega štetja o stanovanjih je posebna rubrika za plinsko kurjavo v kuhinjah. Ta rubrika bi lahko izostala, ker tega pri nas v Beneški Sloveniji sploh ne poznamo. Skoraj prav tako je s kopalnimi, saj jih je v vseh desetih občinah samo 53 in še od teh več kot polovica v Špetru, kjer je naseljeno uradništvo iz drugih pokrajin.

Nič ni čudnega, da je pri nas skoraj v vsakem stanovanju kuhinja. Imamo skoraj toliko kuhinj kot stanovanj, ker smo pač kmečko ljudstvo, ki si samo v vsaki družini kupa svojo »južno«, svojo »kuhinja« in svojo »batudo« ter peče še ponekod svojo »pogačo«.

Najslabše higienske razmere, to je da so hiše brez vode in brez stranišča, so v vseh občinah Grmek, dalje v hribovskih vseh občine Podbonesec, v oddaljenih vseh Rezijske doline, pa tudi v nekaterih vseh špeterske občine imajo ljudje zelo revna stanovanja. Veliki reveži so ljudje s svojimi razpadajočimi hišami v občini Srednje. V Terski dolini so pa zelo revne hiše v vseh okoli Brda.

»Carta canta« pravi italijanski pregovor in za našo Beneško Slovenijo posebno kanta šteti podatki zadnjega ljudskega štetja z dne 4. novembra 1951. Samo elektriko so dobile naše vasi, vse drugo pa je ostalo pri starem kot pred sto leti. Še dosti se bodo morali zganiti pokrajinski svet in poslanci v rimskem parlamentu, da bodo enkrat imele vse naše vasi vsaj vodo. Kdaj se pa bo dvignil življenjski standard našega prebivalstva, da bo lahko gradilo taka stanovanja, ki bodo dostojna človeka. Sedaj niso.

Tabela 10.

Pokrajina Videm

ZASEDENA IN NEZASEDENA STANOVANJA S HIGIENSKIMI NAPRAVAMI

IME OBČINE	Skupno štev. stanovanj in drugih prostorov	Stanovanja s					Stalna napeljava		Stanovanje brez	
		kuhinjo	pitno vodo		straniščem	kopalnica	elektr. razsvetljava	plina za kuhinjo	pitne vode in stranišča	brez sleherne higien. naprave
			iz vodovoda	iz vodnjaka						
Dreka	239	222	10	160	46	8	194	—	1	—
Grmek	300	296	61	26	2	11	264	—	184	—
Brdo	598	597	17	64	8	39	406	3	137	1
Podbonesec	821	746	59	74	5	39	473	3	274	39
Rezijska	971	952	41	17	22	52	740	8	165	7
Sv. Lenart	544	521	19	89	16	17	378	3	142	3
Špeter	736	729	144	81	7	96	347	34	261	—
Sovodnje	374	364	13	49	—	8	189	1	168	2
Srednje	326	326	—	—	11	5	40	1	276	—
Tipana	804	790	4	431	293	11	285	—	15	—
SKUPAJ	5713	5543	258	991	410	286	3077	53	1623	52

Občni zbor prosvetnega društva „Ivan Trinko“

(Nadaljevanje s 1. strani)

2. Ustanovitev in nemoten razvoj slovenskega osnovnega in srednjega šolstva.

3. Nemoten razvoj slovenskih kulturnih, gospodarskih in političnih organizacij.

Te zahteve imajo tudi svojo pravno zaščito v členu 6. italijanske ustave, ki se glasi: »Republika štiti s posebnimi zakonskimi predpisi narodne manjšine.«

Nato je omenjenim najosnovnejšim zahtevam beneških Slovencev govornik dodal zahtevo, da si lahko nemoteno v izbranih središčih beneški Slovenci zgradijo lasten kulturni dom ter da se nad beneškimi Slovenci preneha hladni pritisk, ki se izvaja na najrazličnejše načine, in celo z gospodarskimi grožnjami.

Te zahteve mora oblast upoštevati in jih rešiti, ker je treba slovensko manjšino v videmski pokrajini smatrati za slovensko manjšino v republiki, ki ima enako zajamčene pravice, kakor slovenska manjšina na Goriškem in Tržaškem.

Potem je govornik prešel na pregled dela v samem društvu, na naloge, ki čakajo njegove članke. Stremeti je treba za uveljavitev društva, za pridobivanje novih članov iz vrst ljudi, ki jim je res pri srcu blagor Beneške Slovenije. Svoje izvajanje je Tedoldi zaključil s temile besedami:

»K vsemu temu delu nas ne priganja kak nacionalistični šovinizem, ampak trdno prepričanje, da moramo v duhu naprednih in socialističnih idej terjati in tudi sami ustvarjati naše narodno in socialno pravo.«

Za uresničenje teh svetlih idej moramo po zgledu naših dedov in naših slavnih mož doprinesiti vsak svoj delež!

Diskusija, ki se je razvila po pozdravnem govoru Predana in po referatu Tedoldija je bila zelo živahna in je v marsičem dopolnila osrednje poročilo drugega obnega zbora.

Najprej sta se oglasila zastopnika SPZ in ZSPD; Nanut je poudaril, da je razumljivo začetno delo za kulturno in narodno prebujanje beneških Slovencev zelo težavna stvar, ker so razmere same v tej gorski deželi zelo težavne, zato

bodo skušali Tržačani in Goričani v bodoče nuditi Beneški Sloveniji, posebno pa mladi generaciji, ki študira v Trstu in Gorici vso pomoč, tako, da bo beneško ljudstvo imelo kmalu vzorne voditelje, ki mu bodo olajšali pot v njegovi vsakodnevni borbi za življenjski obstoj.

Mario Kont je izrazil svoje veselje nad prisotnimi dijaki, ki so po tolikih težavah in ovirah, ki so jim jih stajale celo oblasti same, lahko stopili v slovensko šolo, da se od bliže spoznajo s kulturo naroda, kateremu pripadajo in to svoje pridobljeno znanje nudijo zapuščenim ljudem v domačih krajih. Nadaljeval je s trditvijo, da je treba nadaljevati delo, ki so ga beneški Slovenci v najhujših časih, ko so sovražni šovinistični elementi celo zažigali slovenske knjige v Cedadu, tako junaško pričeli. Poudaril je, da je res sramotno, da je še vedno toliko nepismenih, toda še huje je dejstvo, da je še večje število beneških Slovencev, ki ne poznajo svojega materinega jezika!

Mesecni iz Trsta je v svoji diskusiji dal vrsto praktičnih misli za organizacijo aktivnega prosvetnega in kulturnega življenja v Beneški Sloveniji, ki naj bi se v bodoče razvilo pod okriljem društva »Ivan Trinko«.

Kont je nato predlagal, naj bi se društvo »Ivan Trinko« povežalo v SKGZ, ki bi mu lahko nudila v bodoče veliko pomoč. Nato je Nanut obrazložil delovanje SKGZ na Goriškem in SKGZ na Tržaškem, ter prikazal pomen združitve obeh organizacij tudi za društvo »Ivan Trinko«, saj so narodnostni, gospodarski, kulturni problemi zamejskih Slovencev v Italiji skoraj istovetni, ne glede na to ali živijo ti Slovenci v Trstu, ob Soči ali v Beneški Sloveniji.

Viljem Černo, ki se je tudi oglašil v diskusiji je omenil težave, ki jih ima vsak beneški Slovenec, ko se vpiše v slovensko srednjo šolo, vendar je mladenič zatrđil, da vse to ne more ovirati mladih ljudi, da bi ne delovali v prid svojega ljudstva. Obenem pa je na ostale slovenske diake v Gorici in Trstu naslovil prošnjo za pomoč, ki jo bodo dijaki iz Beneške Slovenije

že z zadovoljstvom sprejeli. V diskusiji je bila nato nakazana potreba po organiziranju čitalnic, krožkov in prosvetnih društev, ki bi lahko prav s pomočjo mladih šolanih ljudi mnogo doprinesla k izobrazbi beneških Slovencev; poleg tega pa bi bilo v teh odsekih društva »Ivan Trinko« moč prirediti tudi zanimiva in za ljudstvo Beneške Slovenije koristna predavanja.

Po diskusiji so udeleženci 2. obnega zbora prosvetnega društva »Ivan Trinko« izvolili novo vodstvo, v katerega so bili predlagani člani, ki so bili soglasno izvoljeni.

Po zaslugah tudi pravice Beneškim Slovincem

(Nadaljevanje s 1. strani)

Terezije, iz Sv. Lenarta, letnik 1914, alpin, 8. alpin. reg., bataljon »Cedad«.

8. Chiabai Alojz, pok. Antona in Muner Marije, iz Grmeke, letnik 1921, alpin, 8. alpin. reg., bataljon »Cedad«.

9. Canalaz Valentin, od Franca in Pauletig Felicite, iz Grmeke, letnik 1921, alpin, 8. alpin. reg., bataljon »Cedad«.

10. Simaz Gino, pok. Ivana in Dugaro Terezije, iz Sv. Lenarta, letnik 1922, alpin, 8. alpin. reg., bataljon »Cedad«.

Izkazal se je v več bojih po svojem junaštvu. Pri umikanju je z redkimi hrabri mi napadel težke sovražne tankovske enote. V strahovitem boju je padel in izginil.

11. Simoncig Ivan, od Antona in Caucig Marije, iz Srednjega, letnik 1920, korporal, 8. alpin. reg., bataljon »Cedad«.

12. Di Lenardo Deziderij, pok. Antona in Moznich Judite, iz Špetra, letnik 1920, alpin, 8. alpin. reg., bataljon »Cedad«.

13. Domenis Alfred, od Marka in Domenis Marije, iz Podbonesca, letnik 1918, alpin, 8. alpin. reg., bataljon »Cedad«.

14. Uraun Evgenij, pok. Petra in Banchig Julije, iz Podbonesca, letnik 1922, alpin, 8. alpin. reg., bataljon »Cedad«.

15. Loszach Venancij, pok. Josipa in pok. Laurentij Antonije, iz Srednjega, letnik 1920, alpin, 8. alpin. reg., bataljon »Cedad«.

16. Pollanszsch Donat, pok. Josipa in pok. Gusola Marije, iz Podbonesca, letnik

SV. PETER SLOVENOV

Novi grobovi na juški zemlji

UTARGU SE JE PLAZ IZ MATAJURJA

Zvjedeli smo, da je umrú u Franciji Bledič Viktor doma iz Podlaka pri Grmeku, Bruno Dornjak iz Sv. Lenarta je umrú pa u Švici. Naj jim bo lahka juška zemlja.

UŠAFALI SO MRTVO NA POSTELJI

Kjačić Jožefa iz Muosta, stara 46 let je bila že več časa bolehná. Ker je žena živjela sama an je več dni njene sosedje njeso videle, so poklicale kovača an ta je odprú hišna vrata. Na postelji so ušafali ženo mrtvo an mjedih je konštati, de jo je zadjela paraliza pred petimi dnevi.

POROKE NA JUŠKEM

U Belgiji so se poročili Zanet Bernjak doma iz Sredenj z Antonietto Nocerino an Rina Bukovac doma iz Oblice z Lorenzolo Fortunatom. U Kanadi pa se je poročila Ana Kjačić iz Dolenje Mjerse z Linom Del Zotto.

NOVE FARE

Do ljetos u Beneški Sloveniji so ble prave fare samuó Špeter, Sv. Lenart, Dreka, Landar an Arbeč. Use te druge slovenske duhounije so ble navadne kaplanije al pa vikarije. Tud tele so ljetos postale prave fare.

Kakuó se je tuó zgodilo? Ker u Italiji, duhounija, ki želi postati prava od cjerkve an od governa spoznana fara, muora dati governu adán fond za skoro adán milijon lir, kar pa naše kaplanije ne morejo dati, ker so reune. Zatuó naši duhouniki so se že puno ljet boril, de bi governo dau kajšen kontribut za ta fond. An ljetos so dosegli to gnado od governa, de je dau za usako od naših duhounij kontribut 700.000 lir. Kar je manjka'o so doložile same duhounije. An takuó 22 duhounij u Beneški Sloveniji so pos'ale fare, ki so pripoznane tud od governa. Tele fare so: Platišče, Prosn'd, Črni vrh, Laze, Brišče, Mersin, Ronec, Brnas, Až'a, Sovodnje, Goenji Brnas, Ma ajur, Trčmun, Kosca, Lese, Topolovo an Što-blank pri Drekl.

PODBONESEC

NOVA AUTOBUSNA LINIJA STUPCA - CEDAD

Postavili so novo autobusno linijo iz Stupce u Cedad, ki vozi ob sobotah z odhodom iz Stupce ob 9. uri an prihodom u Cedad ob 9,30 uri.

Ta linija je bla zlo potrebna, ker ob sobotah pride dosti ljudi iz Kobariškega an če so tjeli iti na čedadski trg, so muorali hoditi kar tri dobre ure. Pa tudi kmetom iz okuolice Podbonesca bo ob tej uri paršú prú autobus.

SREDNJE

DVA U ŠPITALU

Tele dni je use pouno ljudi po gozdovih, de nabjerajo kostanj, ki ga bojo prodali ali zamenjali s sjerkom ali drugimi par-djelki. Takuó je šla u gozd po kostanj tud 56 ljetna Lauretič Antonija iz Sredenj. Ker je biu koš povan an tud težak je ženi spodarsnjelo an je takuó nerudno padla, de si je zlomila nogo.

Tud Floriančič Aldota so muorali pejati u špitau, ker se je par željezniški zaporí u Remanzaku zaletu, kar se je peju s svojo motocikletu iz Sredenj u Videm. Pejali so ga u videmski špitau, ker si je zlomu nogo.

NEME

GRADNJA ŠOLE IN VODOVODA U ČRNEJI

Kar ve prebjeramo žornalje rjedkokrat ve obrenčemo med noticiami našo vas, salvo k' no ne pišejo o kaki nesrenči, ker na je Črneja simpri zadnja za narditi kako djelo. Anjelé ve muoremo pa povjedati, k' njeso na nas čisto uzabili, zak' smo zvjedali, k' no nam če narditi novo škuolo an napejati vasa.

Škuele naša vas na má zlo bizunjo an še vode. Zlo kontenti te noticie so še naši bozji dižokupani, zak' no majó šperančo, k' no če uzeti na djelo domače judi.

GRMEK

OBUPU JE NAD ŽIVLJENJEM

Uso našo okuolice je pretresla vest, de se je Stulin Jožef iz Sevcá objesu. Mož je biu star komaj 43 ljet an je živu ločen od svoje žene. Uržuhi, ki so ga parnesli do obupa, še njeso znani.

POROKA. Poročila se je naša vaščanka Sattigna Bruna z Margutti Romanom iz Cedad.

PRAPROTNO

INAUGURACION NOVE MLEKARNE U IBANI

Preteklo nedejo se je u prisotnosti kamunskih an cjerkvenih autoritadi vršila u Ibanj inauguracion zadrúžne mlekarne. U Ibanj so že imjeli mlekaru, a je bla zlo majhna an nareta po starem. To hišo so sadá povečali an jo opremili z najmodernišmi mlekarskimi makinami. Sevjeda bojo mogli sadá djelat več sort sjera, ki bo višno dobar an se bo dobro uveljavu na trgu, kar bo sigurno dosti parpomoglo k izbuojšanju naše ekonomije.

Kaj bomo delali tale mesec

NA POLJU spravljajte zadnje jesenske pridelke. Shraniti jih morate prav tako skrbno kakor krompir. Ko bo vreme dopuščalo morate nadaljevati z globokim oranjem njiv, ki so namenjene za spomladansko setev. Tudi hlevski gnoj je treba že sedaj natrositi in podorati ali podkopati.

TRAVNIKE je treba pobranati in jih očistiti mahu ter odstraniti tudi druge škodljive rastline. Poleg hlevskega gnoja in superfosfata je za travnike zelo dobro gnojilo tudi pepel.

V VINOGRADU so sedaj trte sicer prazne, toda tudi tu je dovolj dela. Ob lepih dnevih je treba trte okopavati in jim pognojiti. Ko jih boste obrezovali, jim je treba izmenjati tudi vse tiste kole, ki ne služijo več svojemu namenu. Sedaj je čas tudi za kopanje novih vinogradov, jarkov in vseh drugih del, ki jih spomladi in poleti ni mogoče opraviti.

V KLETI začnite ta mesec čistiti mlado vino čim se poleže kipej. Večkrat ostane v njem nekaj nepredelanega sladkorja. Zaradi tega se vino dobro ne očisti in spomladi znova zavre. To lahko preprečite na ta način, da dodaste mlademu vinu močno drozje, brž ko neha vreti. Včasih je nepopolne preosnove kriva premajhna toplota v kleti. Tedaj je treba v njej zakuriti ali

pa dodati vinu nekaj segretega mošta. Ko je vrenje ponehalo, je treba sode napolniti do vrha, da vino ne dobi »vetra«.

V SADOVNJAKU začnejo s hladnejšim vremenom lezti iz tal samice zimskega pedica, ki odlagajo pod skorjo sadnega drevja svoja jajčeca. Proti temu škodljivcu si pomagajte na ta način, da ovijete drevje z lepilnimi pasovi. Ob lepem vremenu in kadar ne zmrzuje, odžagajte suhe, nalomljene in nepravilno zraščene veje. Rane razkužite s 5% raztopino »antiparazita«. V neograjnih sadovnjakih in ob cestah je treba zavarovati mlado drevje proti zajcem s tem, da ovijete spodnji del debla s slamo, lubjem in podobnim. Jeseni izkopane divjake zakopljite v zemljo, toda ne v butarah, da ne splesnijo korenine. Poskrbeti je treba tudi za čiščenje maha in lišaja s sadnega drevja, kar najbolje opravite z jekleno ščetko ali s strguljo.

Seme je treba menjavati

Izkušnje učijo, da ne smemo v istem kraju uporabljati leto za leto semena, ki je dozorelo v dotičnem kraju. Kraj vpliva v teku let kvarno na lastnosti semena in pridelek se manjša.

Ta pojav so opazili naši kmetje že davno in zato sadijo največ tri leta zaporedoma isto vrsto krompirja, potem pa skušajo dobiti semenski krompir od drugod, če le mogoče iz bolj severnih krajev; tega zopet uporabljajo največ tri leta.

Isto pa velja tudi za druga semena, predvsem pa za pšenico, recimo vrsto »mentana«, katera se pri nas še vedno največ seje. Seme od drugod - recimo iz Bologne - da prvo leto izredno visok pridelek. Če drugo leto sejemo doma pridelano seme, je pridelek manjši in zato bi morali tretje leto sejati zopet originalno seme.

Pa je strošek za seme visok! Gotovo, da je pristna semenska pšenica bolj draga kot doma pridelala. Ali ne mislite, da se ta strošek izplača in da boste zvišali hektarski donos?

V tem cziru so napravili pred parimi leti poskus v bližini Cuneja, v Piemontu. Na dve parceli po 5 hektarjev, ki sta bili drugače istočasno in popolnoma enako obdelani, pognojeni in posejani, so vsejali vrsto »Tevere«, le s to razliko, da so na eno parcelo vsejali originalno, selekcionirano seme, na drugo pa doma pridelano. Hektarski donos selekcioniranega semena je znašal 32,7 q, domačega pa 17,7 q. Razlika znaša kar celih 15 q na hektar, kar visoko poplača višji strošek za seme.

Bolje kot verjeti besedam je, če se sami prepričate. Če sejete pšenico, posejte en del njive z odbranim originalnim semenom, drugi del pa z doma pridelanim, seveda iste vrste. Umljivo je, da mora biti tudi vsa ostala nega ista. Uspeh vas bo najbolje prepričal. Tak poskus bi moral napraviti vsak kmetovalec.

Kar pa velja za krompir in pšenico, velja tudi za ostale kulture in tudi za vrtnarstvo.

Plesnive kleti

Ne boste ohranili zdrave vinske posode v kleti, kjer bo plesen na zidovih, na stropu ali kje drugje. Če ta plesen ne bo mogla prodrati v sode, ker so ti zažveplani in zabiti, bo legla na površino sodov in od tam prodirala globlje v les. Tak les začne trohniti in sod se pokvari.

Zato pa morate onemogočiti razvoj plesni, kar dosežete s tem, da se borite proti odvisni vlagi v kleti in da plesen onemogočite z žveplenim plinom. Sploh morate vsako toliko časa klet dobro zadimiti z žveplom, ki je sovražnik plesni in tudi drugih bolezenskih kali.

Kako shranimo čebulo

Čez zimo se bo čebula najbolje obdržala, če spravite trde glavice na katerih je mnogo listov. Treba jih je splesti v venec, ki ga obesimo na prepih, kjer ni mraza. Čebulo morate večkrat pregledati in rabiti tiste glavice, ki se slabše držijo.

Očiščeno čebulo je treba takoj položiti v hladno vodo, da ne bo tako huda. Vonj po čebuli spravimo z rok, če jih še vlažne natremo s soljo ali s kavino usedlino in jih nato umijemo v mlačni vodi.

Kadar porabite samo eno polovico čebulne glavice, je dobro če namažete drugo polovico z mastjo, da se pred uporabo ne bo pokvarila.

DOBRO SREDSTVO ZA NEGO KOŽE naredite iz soka ene limone, ki ga zmešate z beljakom. Ko ste oboje precej stepili, dajte k rahlemu ognju in stepajte tako dolgo, da se strdi. Še toplo kremo nanesite na obraz, ki ste ga prej namazale z dobro mastno kremo. Končno se umijte z mlačno vodo.

Žepne robce laže operete — posebno po močnem nahodu — če jih namočite v slano vodo.

CENE NA DEBELO

ŽIVINA ZA ZAKOL	
	po kg.
Krave	L. 230 do 260
Voli	» 260 » 275
Jenice	» 180 » 300
Teleta	» 460 » 480
Jagnjeta	» 420 » 450
Ovce	» 155 » 170
Praščiči (100 kg)	» 300 » 310

ŽIVINA ZA REJO	
	po glavi
Krave mlekarice	L. 140.000 do 180.000
Jenice breje	» 135.000 » 170.000
Praščiči (12 - 20 kg)	» 7.000 » 9.000
PERUTNINA - ZAJCI - JAJCA	
	po kg.
Piščeta	L. 650 do 715
Kokoši	» 575 » 625
Purani	» 600 » 650
Gosi	» 400 » 450
Zajci	» 280 » 300
Jajca (za 100)	L. 2.800 do 2.900

ŽITARICE	
	po q.
Pšenica	L. 6.500 do 6.600
Sjerak	» 4.500 » 4.700
Oves	» 4.900 » 5.000
Rž	» 5.900 » 6.000
Ječmen	» 5.700 » 5.800

SADJE IN ZELENJAVA	
	po kg.
Krompir	L. 25 do 30
Radič	» 60 » 100
Jabolka	» 25 » 60
Sedano	» 20 » 30
Kostanj	» 40 » 45
Grozdje	» 40 » 60
Hruška	» 30 » 60

SIR IN MASLO	
	po kg.
Sir do 2 meseca star	L. 430 do 450
Sir čez 2 meseca star	» 550 » 650
Mlekarniško maslo	» 950 » 970
Domače maslo	» 700 » 750

GRADBENI LES V HLODIH	
	kubični meter
Bukev	L. 15.000 do 18.000
Šmreka	» 15.000 » 16.000
Oreh	» 25.000 » 30.000
Jesen	» 18.000 » 20.000
Češnja	» 16.000 » 18.000
Bor	» 14.000 » 15.000
Mecesen	» 23.000 » 26.000
Javor	» 17.000 » 19.000
Topol	» 8.000 » 10.000
Dob	» 15.000 » 17.000
Hrast	» 13.000 » 20.000

DRVA IN OGLJE	
	po q.
Bukova suha	L. 1.000 do 1.100
Bukova surova	» 850 » 950
Oglje	» 4.800 » 5.000

Dolar USA	622
Sterlina papir	1.678
Francoski frank (100)	147
Belgijski frank	146
Avstrijski šiling	23,50
Nenška marka	149

Zdrava in bolna živina

Zdrava živina ima mehko in prožno kožo. Če primemo za kožo in jo potegnemo, da se malo dvigne, pa se ne izravna takoj, ker je trda, usnjata in se guba, je to znamenje, da živali ne krmimo pravilno ali pa boleha za dolgotrajno, kronično boleznijo. Zdrave živali imajo gladko in bleščečo dlako. Če je dlaka suha, kuštrava in če jo živali menjajo šele ob začetku poletja, nekaj z živaljo ni v redu.

Zdravo govedo začne takoj po krmljenju prežvekovati, če počiva. Na minuto napravi do 40 žvekov. Če prežvekuje počasneje, nekako leno, žival ni zdrava. Vendar prežvekovanje in tek nista vselej zanesljivi znamenji. Jetične živali, pa tudi obbolele za mnogimi drugimi boleznimi, ali če imajo v prebavilih kakšen tuj predmet, imajo navadno izvrsten tek, čeprav so smrtno nevarno bolne.

Vlažno, močno pokašljevanje opazimo pri živalih, ki imajo lahek nahod; ob primerni oskrbi žival kmalu ozdravi. Suh, medel kašelj, ki traja mesece, je vselej sumljiv in navadno je znamenje pljučne jetike.

Delj časa trajajoča driska, ki je ne moremo odpraviti z nobenim sredstvom, je navadno znamenje črevesne tuberkuloze. Lahka driska zaradi krmljenja z zeleno krmno, zlasti spomladi, pa ni bolezen.

Vodenične oteklina na vratu, predprsju in trebuhu, na katerih ostanejo delj časa prstni odtisi, če na oteklino pritisnemo, nastopajo pri splošni vodenici, največkrat pri obolenju sečnega mehurja zaradi kakšnega predmeta, ki ga je žival požrla.

Zdravo govedo takoj vstane, če ga k temu silimo, ko leži. Rogovi in ušesa zdravega goveda ob koži so zmerno topli pri zdravem govedu, če pa so zdaj topli pa spet mrzli, to pomeni, da ima žival vročico.

co. Zdrava žival ima vlažen in zmerno topel smrček. Temperatura — ki jo merimo v danki — naj bo 39,5° C; če je večja, ima žival vročico.

Zdrava krava se začne pojati šest tednov po otelevitvi, potem pa vsake tri tedne, dokler se ne zabreji. Premočno uveljavljanje spolnega nagona je lahko znamenje bolezni jajčnikov. Če jalovosti ni povzročilo nepravilno krmljenje ali ker je bila žival dolgo zaprta v hlevu, je priporočljivo, da vzrok ugotovi živinozdravnik. Krave ne smejo ostati dolgo jalove.

Rudnine povečujejo nesnost kokoši

Jajca imajo hranilno vrednost zlasti zaradi obilja beljakovin. Beljakovino vsebujejo ne le beljak, marveč tudi rumenjaki. Jajca pa vsebujejo tudi razne rudnine. Srednje debelo jajce z lupino vred vsebuje 3,4 grama ogljikovega apna, 0,09 g natrija, 0,06 g klorida in v beljaku približno 2% žvepla.

Nesnice mora dobiti dovolj rudnin za tvorbo jajc. Krma pa ne vsebuje vselej dovolj rudnin. Če bi kokoš krmili s samo pšenico, bi je morala pozobati 5,5 kg, da bi dobila dovolj apna za eno samo jajce. Če bi naj dobila dovolj natrija, bi morala pozobati 200 g pšenice, primerno količino klorida pa bi dobila iz kilograma pšenice. Toda kokoš pozobje na dan le 100 do 150 gramov zrnja. Zato pa s samim zrnjem ne more dobiti dovolj rudnin, da bi lahko znesla jajce.

Rudnine med krmno si najlažje nabere na prosti paši. Vendar je pa tudi paša različna. Ponekod kokoši na paši dobijo precej rudnin, druge pa premalo. Kadar pospešujemo nesnost, moramo skrbeti, da bo krma vsebovala med drugimi potrebnimi

snovmi tudi dovolj rudnin. Zato pa je treba vedeti, katera krma vsebuje rudnine.

V zeleni krmi (zelenju) je precej rudninskih soli; toda količina teh snovi je odvisna od kakovosti zemlje, kjer so krmne rastline rasle. Mnogo rudnin vsebuje ribje olje in nekaj jih je v ribji in kostni moki. Pomemben dodatek krmi za nesnice je klajno apno. Številni krmni dodatki vsebujejo precej rudnin, ki bi jih sicer kokoš v zaprtem prostoru ne mogla dobiti v prti.

Zavedati se moramo, da je za nesnice paša na obsežnem pasišču največjega pomena. Vendar so rudninski dodatki kdaj pa kdaj potrebni tudi za živali, ki se prosto pasejo, če hočemo uspešno pospeševati nesnost.

V KLETI pripravite vse potrebno za postavitev sodov za novo vino. Poskrbite, da ne bo v kleti kakšnih dišečih predmetov, ker se vino zelo hitro navzame slabih vonjev in okusa.

Sele čez čas se je toliko umiril, da sta se s teto lahko začela trezno pogovarjati. Teta je bila seveda pripravljena odpeljati Janko prav v Stenice, a po daljšem razpravljanju sta ugotovila, da bi predolgo trajalo, preden bi dobila potno dovoljenje, in kdo ve, kaj bi medtem napravil Groth, ki bi kaj lahko izvedel, kje je fant. Z Jankom je treba čimprej v domovino, zato ga bo vzel s seboj Perko. Ki lahko odpotuje vsak čas. Treba je le v njegov potni list vnesti še Janka.

Da Groth ne bi Janka izsledil, se je teta naslednje jutro odpeljala z otroki na deželo. Perko se je pripeljal za njimi čez nekaj dni, ko je imel potni list v redu. Da bi se izognila vsakršnemu neprijetnemu presenečenju v zadnjem trenutku, sta z Jankom nastopila potovanje v domovino na eni izmed manjših železniških postaj južno od Kassla. Iz previd-

»Torba, torba!«
Vsi so se ozirli k njemu. Morali so se smeјati, ko so videli, kako si jo je nerodno snemal, skakal od nestrpnosti in kot obseden ponavljal: »Torba, torba!«
Neroda! je zaklicala teta, skočila k

Tako ni bilo časa za solze in gniljive besede.

njemu in mu snela torbo, potem pa pohitela za vlakom, ki je zapuščal postajo.

»Na, Kurt, na!«
V zadnjem trenutku je Perko zgrabil torbo in jo potegnil skozi okno.

Tako ni bilo časa za solze in gniljive besede. Toliko da je Janko nekajkrat pomahal in že je tovorni vlak, ki je stal izven postaje, zakril teto, Hildo in Maksa.

Ni mu bilo lahko, a Perko ga je znal razvedriti. Opisoval mu je njegov rojstni kraj, planine nad njim, predvsem pa mu govoril o življenju, ki ga čaka na Slemenju in spodaj v Stenicah. Po prihodu si bo najprej odpočil, nato pa se vpisal v gimnazijo. V enem letu bo govoril slovensko kot nekoč Seveda se ves ta čas ne bo samo učil. Dijaki v Stenicah imajo svojo organizacijo, odhajajo na kraje in dalje izlete, udeležujejo se v športu in prirejajo igre in tekme, a tudi doma na Slemenju bo vsak dan kaj novega in zanimivega.

Kmalu so Jankovo pozornost pritegnili neznani kraji, skozi katere sta se vozila; vožnja mu je minevala vse hitreje. Koliko lepih, a tudi koliko razrušenih mest, vasi in tovarn, večjih in manjših zgradb! Perko je znal povedati o vsakem kraju kaj zanimivega!

Tako sta tega lepega septembrskega dne

prispela na Jesenice.

»Janko, doma si, doma!« je zaklical Perko znaglasno in z olajšanjem, ko sta stopila iz brzovlaka. »Spet si na slovenskih tleh! Noben esesovec te nam več ne ukrade.« Prijel je zbezanega Janka za roko in ga potegnil za seboj. »Pridi, da končno sporočim svojemu časopisu, da sva doma! To bo bomba, atomska bomba!«

Pot so jima zastavili štirje mladi planinci.

»Ali ni to Janko, Janko Slapnik?« je vprašalo dekle v živopisni dečvi.

»Seveda je! Pravkar sem ga pripeljal iz Nemčije!« je odgovoril Perko ponosno. Planinci so se zagnili okoli Janka.

»Zdravo, zdravo, Janko!«

»Pozdravljen, naš novi državljan!«

Njihovi navdušeni vzkliki so privabili ostale potnike. Tudi ti so ga spoznali, saj so bile njegove slike večkrat objavljene in saj je tako rekoč vsak Slovenec, vsak državljan sodeloval v borbi za njegovo vrnitev.

Čeprav Janko ni razumel, kar so govorili, mu je bila njih govorica nekam domača. Perko je sproti prevajal. Bilo je natančno to, kar je Janko slutil, da govore.

Planinci so jemali s klobukov in prsi planike, nekdo od stalih potnikov mu je

za naše mlade bralce

ANDERSEN:

Vrtnica s Homerjevega groba

Iz vseh pesmi Orienta zveni ljubezen slavca do vrtnice. V molčeh, zvezdnosnih nočeh prireja krilati pevec svoji dišeči cvetlici podoknico.

Ne daleč od Smyrne pod visokimi platanami, kjer trgovec priganja svoje otovorene kamele, ki ponosno dvigajo dolge vratove in okorno stopajo po svetih tleh, sem videl cvetočo rožni grm. Pod vejami visokih dreves so se spreletavali divji golobi in njihove peruti so se bleščale, kakor bi bile iz biserovine, kadar je prek njih drsel sončni žarek.

Rožni grm je imel cvet, ki je bil med vsemi najlepši, in temu cvetu je pel slavec svojo ljubezensko bol. Toda vrtnica je molčala, niti ena kapljica rose ni ležala na njenih listih kot solza sočutja. Z vejico se je sklonila nad nekaj velikih kamnov.

»Tukaj počiva največji pevec!« je dejala vrtnica.

»Nad njegovim grobom hočem vonjati, nanj osuti svoje liste, kadar me osuje vihar! Pevec Iliade se je spremenil v prst, iz katere sem vzklila! — Jaz, vrtnica na Homerjevem grobu, sem presveta, da bi cvetela ubogemu slavcu!«

In slavec je pel, da je umrl.

Prišel je gonjač kamel z otovorjenimi kamelami in s črnimi sužnji. Njegov sinček je našel mrtvega prička in pokopal drobnega pevca v grobu velikega Homerja.

Vrtnica je v vetru trepetala.

Zvečerilo se je in vrtnica je tesneje zvala svoje liste in sanjala:

»Bil je lep sončen dan. Bližalo se je krdo tujih mož, romali so na Homerjev grob. Med tujci je bil neki pevec s Severa, iz domovine megla in severnega sija. Odlomil je vrtnico, jo močno stisnil v neki knjigi in jo tako odvedel s seboj v drugi del sveta, v svojo daljno domovino. Vrtnica je od žalosti zvenela v tesni knjigi, ki jo je odprl in dejal:

»Tole je vrtnica s Homerjevega groba!«

To je cvetlica sanjala, zbudila se je in tresla v vetru: z njenih listov je padla kapljica rose na pevecov grob. Vzšlo je sonce in lepše kakor poprej je cvetela vrtnica. Bil je vroč dan. Bila je v svoji vroči Aziji. Tedaj so se zaslišali koraki, prišli so tujci, ki jih je bila vrtnica videla v sanjah, in med njimi je bil nek pesnik s Severa, odlomil je vrtnico, jo poljubil na sveže ustne ter jo vzel s seboj v domovino megle in severnega sija.

Kot kaka mumija leži zdaj mrtvi cvet v njegovi Iliadi.

In kakor v sanjah ga sliši odpreti knjigo in reči:

»Tole je vrtnica s Homerjevega groba!«

FRAN MILČINSKI:

Jernač brez glave

Bolj na ono stran leži vas, se ji pravi Butale. Butalci so gadje; tisto leto ko sta bili dve kravi za en par, so se Butalci skregali s pametjo, pa so zmagali Butalci in ne pamet: takšni so.

Butalci so imeli masten gnoj; ni čudo, da jim je koruza rasla in plenjala kakor drugod nikjer nikoli. Pa se zgodi, da se jim medved privadi v koruzo in je spak noč za nočjo prihajal in se valjal po njej. Škoda gromozanska! Zdaj je župan hitro vzdignil ogled in svetovalci so videli in spoznali, da to ni po pravici. In so zbrali može, da gredo nad medveda. Stirje so bili, pa je vsak štel za poldruga.

Gredo, pridejo do brloga. Imeli so s sabo vrh, navežrjo Figarjevega Jernača, nočnega čuvaja, in ga spuste noter, če je

Deček in metuljček

Metuljček, rmen citronček
začutil diš pomladi,
so mandeljni vzcveli na ogradi,
ta cvet bel kot bonbonček.

Zletel na mandelne cvetoče
je kraj Nadiže, blizu Soče,
že cveli so srebrno v Nabrežini,
pod njimi pa še rožmarini.

Od tod metuljček na hijacinto vzplava,
ki cveta je, na oknu hiše,
tako sladko ta cvetka diše,
to prava je pomladna slava.

A — glej, že kodrolaška glava
prikaže se ob cvetki v lončku,
teško pri srcu je citrončku,
ujame deček me, oj, z bogom slava.

A deček le metuljčka opazuje:
»Ne boj se moj citronček,
ti zlat si kot bonbonček.«
Z ročko ga od daleč poljubljuje.

medved v brlogu. Res, medved je bil v brlogu. Pa se je reč tako zasukala, da je medved prej zagledal Jernača kot Jernač medveda in medved, mrcina, tof po Jernaču, da je Jernaču odletela glava.

Možje zunaj so čutili, da je ruknila vrh, jo potegnjejo ven, glej vrabca: Jernač brez glave! Prično se pričakati, ali jo je imel ali ne, ko so ga spustili v brlog, ta je rekel tako, ta drugače, nazadnje niso vedeli, kaj je res. Pa je eden skočil k Jernačevi ženi.

»Neža, čuj, tvoj človek, ali je imel glavo ali ne, ko je davi šel z nami?«

»Moj? Če je imel glavo? Imel, imel! Saj je snoči še ure pel skozno!«

Kneževina Lichtenstein

Miniaturna država Lichtenstein med Švico in Avstrijo je 9. in 10. septembra slavila 150 letnico obstoja. Država ima vsega 15.000 prebivalcev in meri 157 kv. kilometrov. Živi od personalne unije s Švico, ki bdi nad njeno neodvisnostjo. Davki so v Lichtensteinu izredno nizki, zato ni čudno, da si marsikdo želi postati državljani te »pravilne dežele«. Pogoj za državljanstvo pa so zelo hudi. Po tamkajšnjih zakonih smejo sprejeti letno samo sedem novih državljanov, ki morajo stalno bivati v deželi vsaj dvajset let.

trenutkov so gledali Janka nepremično, a že so se jim oči zasvetile od veselja in pogladi so se k vlakcu.

»Janko! Janko!«

Ostali so se ozirli in planili za tovariši.

»Janko! Pozdravljen, Janko!«

Na desetino rok se je stegnili k zmedeni Janku. Tudi Janko je sprožil roko. Vsakdo mu jo je hotel stisniti ali se je vsaj dotakniti.

Večje dekle je seglo v torbo, potegnilo iz nje drobno, v rdeče usnje vezano knjižico in mu jo ponudilo.

»Na, Janko! To so pesmi Franceta Prešerna, našega največjega pesnika. Pravkar smo obiskali njegovo rojstno hišo. Sprejmi njegove pesmi v spomin na današnji dan!«

»Vzem, vzemi!« so zaprosili otroci.

Janko je vzel drobno knjižico in si jo začuden ogledoval.

Vtem se je vlak premaknil.

»Zdravo, zdravo, Janko!«

»Strafo, strafo!« je zaklical.

To je bila prva slovenska beseda, ki jo je izgovoril po tolikih in tolikih letih. Nasprotno, še bolj navdušeno so ga pozdravljali in mu mahali.

»Kako da so me šolarji in turisti tako prepoznali?« je vprašal, ko je vlak spet drvel s polno paro.

Dantejevo delo v slovenskem prevodu

Pod naslovom »Novo življenje« je Cankarjeva založba v Ljubljani izdala Dantejevo delo »Vita Nuova«, in sicer v prevodu Cirila Zlobca. Kljub popolni naslovnitvi na stilistične posebnosti originala je prevajalcu uspelo, da učinkuje prevod povsem moderno; brez poiskanih in trdih besed ima vrsto zavestnih naslovnitev na Prešernovo izrazoslovje in številna zelo poetična mesta. Vsekakor je ta knjiga, ta prevod signal, da je čas za veliko dejanje; za izdajo Dantejeve »Božanske komedije«.

Prav gotovo sta današnjemu mišljenju in duhu tuja forma in mentaliteta, v katero je ovito pred skoraj 700 leti napisano Dantejevo delo »Novo življenje«, vendar je ostal skozi vsa ta stoletja vedno enako močan in enkrat notranji ogenj, ki prežarja vsaj nekatere od sonetov in kancon. Vsekakor bo današnjemu bralcu težko dostopen način Dantejevega čustvovanja, trubadurska pretiranost izrazov njegovih čustev, toda pritegnila ga bo preproščanost in veličina teh čustev. Ob branju sicer skopih, a dovolj ilustriranih opomb in predvsem temeljitega uvoda mu bo v obrisih dovolj jasno vstala pred očmi podoba Dantejeve Florence, njegove ljubezni do zagonetne Beatrice in morda vsa tista zanimiva doba na prehodu med dvema vekoma.

Uvod v »Novo življenje« je napisal Janko Kos, ki se predvsem ukvarja z dvema vprašanjema, s problemom Dantejeve Beatrice in problemom Dantejevega mesta v navzkrižju dveh zgodovinskih in literarnih dob. Uvod je pregleden in dostopen tudi literarno manj razgledanim ljudem.

MEDVED IN JAZBEC

Prilezel je jazbec iz svojega brloga, zagledal medveda in ga pobaral: »Bog daj, kosmatin! Ali bo dež?«

Medved je pogledal v nebo, povohal na levo in na desno in zamomljajal: »Menda bo res.« Prisedel je k jazbecu, ki je zdaj zaupal medvedu.

»Prošnjo imam do tebe. Dobro znaš plezati, jaz ne znam. Vem za tepko, bogato je obrodila. Kaj, če bi zlezal nanjo in jo otrsela. Prva polovica bo tvoja, druga moja.«

»Velja,« je prikimal medved. In sta šla in prišla do hruške: medved na tepko, jazbec pod njo in je čakal. Kosmatinu so hruške prišle, pa je »na mile višje« jedel

in hrustal in pozabil na prijatelja, ki je pod njim žalosten zavilal oči.

»Ali ne bo nič?« je vprašal končno jazbec.

»Bo. toda tvoja polovica še ni zrela,« se je namuznil kosmatin.

»Ukanil si me!« mu je očital jazbec.

»Poglej,« je gotal medved, odtrgal par nezrelih, piškavih plodov in drugega za drugim zabrusil jazbecu na hrbet. Jazbec je vsakokrat zastokal.

»Ali zdaj verjameš?« se je norčeval medved.

»Verjamem, verjamem,« se je odmikal jazbec. Opazil je bil kmetiča, ki se je s puško v roki bližal tepki, pa je, da bi presleplil nevhvaležnega medveda, še pristavil:

»Grem. Se mi zdi, da še svojo polovico ne boš obral do kraja, kaj šele mojo!« »Kar pojdi, budalo!« je zagodrnjal medved.

Jazbec se skrije za listje; medtem pride kmetič pod tepko in je počilo enkrat in dvakrat in že se je zvrnil medved na tla.

SRBSKA NARODNA PRIPOVEDKA:

Temna dežela

Zivel je nekje kralj. Ko je prišel s svojo vojsko na konec sveta, se je odpravil v temno deželo, kjer se nikdar nič ne vidi. Ker ni vedel, kako se bo vrnil nazaj, je pustil tam žrebota od kobila, da bi jih kobile iz tiste temine izpeljale. Ko so prišli v temno deželo in hodili po nji, so čutili povsod pod nogami neko drobno kamenje, iz mraka pa je nekdo zaklical:

»Kdor bo vzel kaj od tega kamenja, se bo kesal, in kdor ne bo vzel, se bo kesal!«

Ta in oni je pomislil: »Če se bom kesal, zakaj bi ga vzel?« Nekateri pa: »No, vsaj enega bom vzel!«

Ko so se vrnili iz teme na svet, so videli, da je bilo to samo drago kamenje. Tedaj so se tisti, ki niso ničesar vzeli, kesali, da niso, tisti pa, ki so vzeli, da niso več.

13 ODBOTKOV ITALIJANOV NE ZNA PISATI

Med 42 milijoni Italijanov starih nad 6 let, je nepismenih nad 5,5 milijona to je 13%. V zadnjih 25 letih se je nepismenost zmanjšala za 8%, vendar so na jugu države še cele vasi, kjer znajo brati le redki posamezniki.

Odgovorni urednik: Tedoldi Vojmir
Tiska: Tiskarna L. Lucchesi - Gorica

Srbska narodna pripovedka:

CLOVEK IN KAČA

Zadaj za hišo nekega človeka, ki je imel sina edince, dete, ki mu je bilo šele nekaj let, je prebivala pod kamnom v luknji kača, ki je večkrat izlezla na dan in se pred svojo luknjo sončila. Nekega dne vzame sin tega človeka sekuro in kači, ki je bila skoraj udomačena in se otroka ni bala, pred luknjo odseče rep. Kača se razjezi, ga piči do smrti, zbeži v luknjo in preneha lažiti na sonce. Oče je v največji žalosti zakopal sina nad hišo. Ko mu je čas žalost nekoliko potolažil, je prišla ne-

koč kača pred luknjo. Poklical jo je in ji je začel prigovarjati, da bi se pomirila, da bi lahko spet prihajala pred svojo luknjo in da bi živeli v prijateljstvu, kakor so prej. Dodal je še, da kar je storjeno se ne more več popraviti.

Kača pa mu je odgovorila iz luknje:

»Lahko se pomiriva, ali dokler gledam jaz svoj rep, ti pa svojega sina grob, dotlej pravega prijateljstva med nama biti ne more.«

prinesel oranže, nekdo drugi pa ploščo čokolade.

Prileten mož ožganega in razoranega lica se je peril skozi gručo, gledal Janka nekaj časa v svoje zveze, potem pa ga burno objel in privil k sebi.

»Sin, sin!« je zašepetal. »Prav takšen je moj Milutin. Ugrabil si me ga, medtem ko sem bil v partizanih. Zni ga osvojitve ga iščem. Naj objamem tebe, ker njega ne morem. Moj Mile, moj Janko!«

Poljubil je Janka na obe lici in se spet izgubil v množici.

Zapiskala je lokomotiva, prometni uradnik z rdečo čepico in tablico je že dal znak za odhod, množica pa ni izpustila Janka in Perka iz svoje srede. Slednjič so se ljudje le toliko razmaknili, da sta lahko prišla v vlak.

Šele tedaj se je Perko spomnil na svoj časopis.

»Telefon, telefon!« je zaklical in se pogljal z zgornje stopnice. Še pravi čas ga je sprevednik ujel za rokav.

»Kam, tovariš? Vlak odhaja!«

Res, tisti trenutek se je vlak premaknil. »Telefonirajte,« je Perko zaklical množici, ki je srečnih in nasmejanih lic mahala Janku, »telefonirajte v Ljubljano, da se je Janko, naš Janko vrnil, da...«

Prometni uradnik mu je pomahal s ta-

blico.

Brez skrbi! Sem že obvestil vse večje postaje do Ljubljane...«

»Ej, ej, da nisem skočil k telefonu!« se je Perko jezil nase, ko je prišel k Janku v oddelek. »Sicer pa naj naš časopis od koder koli in kakor koli izve to novico,« se je čez čas umiril, »nihče drugi kot Lojze Perko te je odkril na Severnem morju, te je pripeljal v domovino.« Položil je Janku desnico na ramena. »Ali niso lepi naši kraji? Tvoj rojstni kraj z okolico je prav tako lep.«

Janku se je zdelo, da se vozi skozi sanjsko pokrajino. Kakšni kraji! Še lepši kot v Harzu. Bele ceste sredi sočno zelenih dolčin in sotesk, ob cesti kot nebo sinja in deroča reka z belimi kamni v strugi, iznad pašnikov pa s temnozelenim gozdom obraščeno hribovje. A tam dalje silve, visoke v nebo štrleče gore z belim, bleščečim snegom.

Vlak se je ustavil na manjši, lepo urejeni postaji. Precej ljudi je izstopilo, še več jih je vstopilo, mnogo pa jih je čakalo na vlak v nasprotno smer. Med čakajočimi je bila tudi večja gruča šolarjev, ki so bili najbrž na šolskem izletu. Glasno so govorili, se smejali in mahali z rokami. Nenadoma so se štirje dečki, ki so se ozirali po potnikih v vlakcu, zresnili. Nekaj

»Kaj pomeni beseda 'strafo'?«

Perko je Janka poučil, kaj pomeni ta naš pozdrav in kako ga je treba izgovarjati. Janko se je precej časa mučil, preden ga je pravilno izgovoril. Nato je začel izpraševati še za druge besede. Najprej je hotel vedeti, kako se pravi slovensko temu, kar je videl skozi okno. To in ono besedo je slišal samo enkrat in izgovoril jo je pravilno, tako: planina, gora, potok, reka. Druge so mu delale težave, kakor: cesta, gozd, smreka. Perka je tudi naprosil, naj mu pove, kako bo pozdravil mater in babico.

Perko ga je potrpežljivo in z veseljem učil slovenskih besed in tudi stavkov.

Seveda je njun razgovor kmalu pritegnil pozornost sopotnikov:

»Joj, joj,« je zavzdihnila starejša kmečka ženica, »takšen fant in se mora spet učiti materinega jezika!«

Ko je Janka učenje slovenskih besed utrudilo, mu je jel Perko pripovedovati partizanske zgodbe iz gozdov in planin, mimo katerih sta se peljala. Tudi o očetu in njegovi četi mu je pripovedoval. Janko je bil ponosen, da ima takšnega borca in junaka za očeta. Od časa do časa pa je pogledal skozi okno.

»Še nismo v Tentschachu, v Ste... Ste...«
(Se nadaljuje)